

– Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

5. Плетенець В.М. Особливості прийняття рішень в умовах протидії кримінальному провадженню *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* № 4 2017.

Покраса К. В.

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯМ ЧУЖОГО МАЙНА ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією в діяльності прокурора, слідчого або дізнавача, спрямованою на отримання інформації щодо вчиненого кримінального правопорушення є допит, процесуальні особливості та вимоги, якого закріплені у ст. ст. 224-226, 232 КПК України. Під час розслідування допит відіграє значну роль, оскільки уповноважена особа може отримати та зафіксувати в протоколі допиту інформацію щодо вагомих обставин, що підлягають встановленню, а саме щодо способу, місця та обстановки вчинення кримінального правопорушення, знарядь і засобів, предмету посягання, типових слідів злочину та особи правопорушника.

А. Ф. Волобуєв визначає допит, як слідчу дію, що полягає в одержанні у встановленому кримінально-процесуальним законом порядку свідчень від осіб, які володіють відомостями, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [1, с. 289]. Є. В. Пряхін розглядає допит, як слідчу (розшукову) дію, що проводиться уповноваженим на те суб'єктом за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці, за погодженням з допитуваною особою, з метою отримання від неї відомостей щодо відомих їй обставин у кримінальному провадженні [2, с. 254]. На наш погляд, більш широке визначення допиту надав В. Ю. Шепітько визначивши його, як процесуальну слідча (розшукова) або судова дія, що є регламентованим кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічним процесом спілкування осіб, які беруть у ньому участь, і спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [3, с. 306].

З наведених дефініцій зрозуміло, що метою допиту є отримання якомога повної інформації щодо обставин події кримінального правопорушення, що підлягають встановленню, дослідженню, доказуванню.

Більшість вчених-криміналістів, незалежно від процесуального статусу допитуваного виділяють наступні послідовні етапи проведення допиту: підготовчий, робочий та заключний.

До підготовчих заходів до проведення допиту М. В. Салтевський включає прогнозування і планування майбутнього спілкування, що спрямовані на вирішення таких завдань: а) визначення мети і часу допиту; б) встановлення тактичних і психологічних прийомів (засобів досягнення мети); в) прогнозування майбутнього спілкування допитуваної особи і слідчого [4, с. 182]. До підготовчих заходів допиту підозрюваного О. В. Одерій відносить: ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження; вивчення особи злочинця; складання письмового плану допиту; консультація а, за необхідності, залучення спеціаліста до допиту [5, с. 370-371].

Місцем проведення допиту за розглядуваною категорією кримінальних проваджень, як правило, є кабінет слідчого. Але, можливо його проведення і в іншому місці за погодженням з особою, яку мають намір допитати. Обравши місце проведення допиту, розпочинається наступний – робочий етап проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії. Він розпочинається прокурором, слідчим зі встановлення психологічного контакту з допитуваним, з'ясування його анкетних даних, роз'яснення обставини, що були підставою виклику на допит, права та обов'язки допитуваних, порядок його проведення. Свідка попереджують про кримінальну відповідальність за ст. 384 КК України (завідомо неправдиве показання) і ст. 385 КК України (відмова свідка від дачі показань), після чого розпочинається процес допиту.

Психологічний контакт слідчого з допитуваним, на думку М. В. Салтевського, є це специфічною формою взаємовідносин представника держави, якому доручено розслідування, з учасниками кримінального процесу, що будується на нормах кримінально-процесуального закону і наукових положень криміналістики, правової психології, логіки і теорії управління [4, с. 186]. Результативність проведення допиту визначається, насамперед, обранням тактики, що відповідає характеру слідчої ситуації на певний момент розслідування. У свою чергу, обрання тактики допиту залежить від таких чинників: а) ситуації допиту (первинний, повторний, наявність психологічного контакту тощо); б) процесуального положення допитуваного і рівня його зацікавленості в результатах розслідування; в) особливостей допитуваної особи (вік, рівень правової поінформованості, характер, наявність злочинного досвіду і т. п.); г) характеру інформації і доказів, що є у слідства тощо [6, с. 362].

Робочий етап включає в себе отримання інформації від допитуваного за допомогою тактичних прийомів. Вибір тактичних прийомів залежить від слідчої ситуації, яка склалася між уповноваженою особою (прокурором, слідчим та дізнавачем) з одного боку та свідка або підозрюваного з іншого. Слідча ситуація може бути безконфліктною та конфліктною.

Безконфліктна ситуація допиту наявна тоді, коли допитувана особа бажає вступити у спілкування й дати правдиві свідчення. Конфліктними ситуаціями допиту узвичаєно вважати випадки, коли допитувана особа відмовляється давати свідчення або дає неправдиві показання. У зв'язку з цим слід зазначити, що назва «конфліктна» є умовною й не означає обов'язкової конфліктності відносин учасників допиту з усіма її характерними проявами. Це поняття використовується лише для констатації того факту, що людина не бажає говорити правду [1, с. 298-299]. У безконфліктній ситуації можливо використання наступних тактико-психологічних прийомів: надання можливості вільної розповіді; деталізація показань, їх співставлення з іншими встановленими слідством доказами; постановка уточнюючих та контрольних питань; уточнення змісту повідомленої інформації з метою переконатись у адекватному розумінні допитуваним її значення; пред'явлення письмових та речових доказів; використання асоціативних зв'язків; з'ясування, які спогади, образи чи враження виникали у допитуваного при сприйнятті ним події або її окремих елементів; допит на місці події; використання консультативної допомоги спеціалістів і психолога [7, с. 29-30].

Більш складною для успішного досудового розслідування є конфліктна слідча ситуація, що вимагає від слідчого, прокурора ретельної підготовки та вибору необхідних тактичних прийомів для її вирішення. М. В. Салтевський зазначає, що роз'яснення процесуального становища допитуваного, правових наслідків позиції, яку він займає, його ролі у встановленні істини в справі, підкреслення суперечності показань зібраним доказам – все це нерідко дозволяє переконати допитуваного в безглуздість зайнятої ним позиції, що не впливає в кінцевому результаті на розкриття злочину. У деяких випадках сприятливу роль можуть зіграти прийоми, що стимулюють позитивні якості допитуваного, наприклад, звернення до почуття власної гідності, шляхетності, справедливості, ідейності, жалю і та інших. Це допомагає допитуваному подолати страх перед покаранням, можливою помстою співучасника [4, с. 190]. У випадку коли підозрюваний відмовляється давати показання К. О. Чаплинський рекомендує уповноваженій службовій особі з'ясувати мотиви такої відмови та вжити заходів переконання (зокрема, обґрунтувати, що такі дії ставлять їх у невігідне становище, обтяжують відповідальність, тимчасово ускладнюють та затягують слідство тощо) [8, с. 137].

Проведений нами аналіз поглядів вчених-криміналістів, матеріалів кримінальних проваджень та опитування слідчих за фактами знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу, дозволяє виокремити наступні тактичні прийоми, що можуть бути використані стороною обвинувачення при проведенні допиту у конфліктних слідчих ситуаціях: встановлення психологічного контакту; постановка нагадуючих, доповнюючих та уточнюючих питань; використання фактору раптовості під час постановки додаткових та контрольних запитань; роз'яснення позитивних наслідків у разі надання правдивої інформації та щирої каяття; пред'явлення протоколів

слідчих (розшукових) дій, висновків експертизи, речових доказів, документів; використання конфліктів при вчиненні злочину групою осіб.

Після встановлення всіх необхідних обставин під час проведення допиту, настає заключний етап, який полягає у фіксуванні ходу та результатів допиту. Результатом фіксації проведення допиту є складання протоколу такої слідчої (розшукової) дії відповідно до процесуального статусу допитуваного, в якому докладно відображена інформація отримана уповноваженою особою під час її проведення.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1. А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 384 с.
2. Криміналістика : навч. посіб. / Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Київ : Атіка, 2012. 496 с.
3. Криміналістика: підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид., переробл. і доповн. Київ: Ін Юре, 2016. 640 с.
4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
5. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля : монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.
6. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко та ін.; Київ : Центр учб. літ., 2015. 544 с.
7. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : науково-методичні рекомендації / В. В. Кікінчук, К. Л. Бугайчук, В. О. Малярова, Т. П. Матюшкова. Харків : ХНУВС, 2018. 101 с.
8. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.